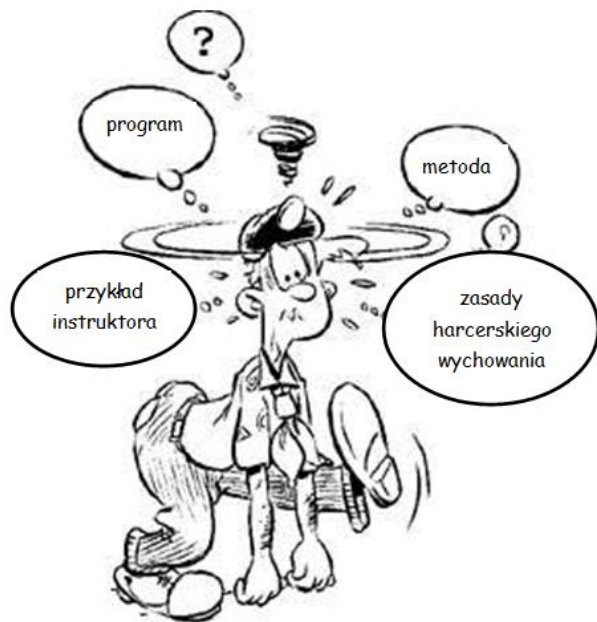


HARCERSKI SYSTEM WYCHOWAWCZY



Materiał został opracowany przez phm. Magdalenę Kamienik w ramach próby harcmistrzowskiej. Przy jego opracowywaniu zostały wykorzystane materiały opracowane przez uczestników kursu przewodnikowskiego organizowanego przez Komendę Hufca ZHP Ruda Śląska (rok 2011).

Hufiec Ruda Śląska im. hm Łucji Zawada, 2012

Harcerski system wychowawczy rozumiany jest jako jedność zasad harcerskiego wychowania, metody i programu, w którym istotną rolę odgrywa osobisty przykład instruktora. Harcerski system wychowawczy ma swoje źródło w skautingu. Stosując harcerski system wychowawczy w pracy ze swoimi jednostkami instruktorzy realizują misję oraz spełniają cele działania ZHP.

Zasady harcerskiego wychowania to:

- **Służba** – oznacza czynną postawę wobec wszystkich elementów otaczającego świata. Zasady harcerskiego wychowania wyróżniają służbę Bogu (zgodnie z wyznawaną wiarą lub systemem przyjętych wartości moralnych), Polsce i drugiemu człowiekowi.



Według wędrowników i instruktorów naszego hufca harcerz powinien być patriotą, znać historię swojego państwa, godnie obchodzić święta narodowe, dbać o środowisko naturalne. Ponadto nie może wstydzić się swojej wiary, przekonań i ideałów, w razie konieczności jest zobowiązany stanąć w ich obronie. Wobec innych

ludzi powinien być pomocny i honorowy, aktywnie uczestniczyć w życiu swojej lokalnej społeczności, dbać o dobre stosunki rodzinne. Przez swoje czyny ma być pomocny dla innych.



- **Braterstwo** – rozumiane jest jako pozytywny stosunek do innych ludzi. Uczestnicy kursu drużynowych w ramach tego pojęcia wymieniali przyjaźń, tolerancję, odpowiedzialność za innych, umiejętność wzajemnej komunikacji i właściwego rozwiązywania konfliktów. Poza tym ważna jest otwartość na innych i umiejętność współdziałania w grupie.
- **Praca nad sobą** - harcerz przez całe życie powinien rozwijać się, kształtować swoją osobowość, dążyć do doskonałości, stawiać sobie cele. Uczestnicy kursu drużynowych określili to słowami „Harcerz stara się osiągnąć coś w życiu”. Jako elementy pracy nad sobą grupa kursantów wymieniła także rozwój kondycji fizycznej, konsekwentność w swoich postanowieniach, sumienność w spełnianiu swoich codziennych obowiązków, doskonalenie swoich umiejętności i zwalczanie słabości. Harcerz powinien także rozwijać swoje zainteresowania. Poza tym jest zobowiązany dbać

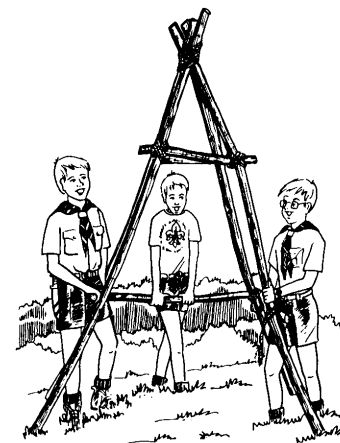
o higienę, zdrowie i swój wygląd zewnętrzny. W ramach pracy nad sobą zostały także wymienione umiejętność przyznania się do własnych błędów i miarę możliwości ich naprawa oraz unikanie ich w przyszłości.

Metoda harcerska to sposób działania odznaczający się:

- **pozytywnością** - pozytywnym nastawieniem instruktorów do zuchów i harcerzy, budowaniem poczucia własnej wartości i wiary we własne siły i możliwości, podkreślaniem mocnych stron i sukcesów, podawaniem pozytywnym przykładów;
- **indywidualnością** - opartej w szczególności na indywidualnym podejściu instruktora do zucha czy harcerza, dostosowaniu podejmowanych działań do jego możliwości i umiejętności, znalezieniu czasu na rozmowę dla każdego;



- **wzajemnością oddziaływać** - należy pamiętać że wszyscy mogą się od siebie uczyć, nie tylko wychowawcy uczą swoich podopiecznych ale wychowankowie mogą nauczyć czegoś swoich kolegów i wychowawców.

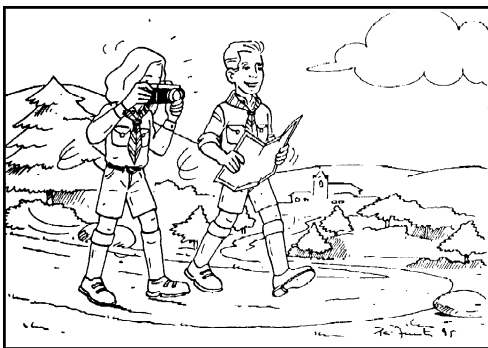


- **dobrowolnością i świadomością celów** - naszym zadaniem jest motywowanie a nie rozkazywanie, uczestnicy muszą wiedzieć, jaki jest cel podejmowanych działań, do czego ich doprowadzą;
- **pośredniością** - oznacza to uczenie poprzez działanie, zamiast mówić – pokazujemy, dajemy możliwość do własnych doświadczeń, poszukiwania rozwiązań, wyciągania wniosków, samodzielnych podsumowań, rola wychowawców sprowadza się do kontrolowania i nakierowywania w celu uniknięcia wyciągnięcia błędnych lub niezgodnych z powszechnie uznawanymi wartościami wniosków;
- **naturalnością** - problemy którymi się zajmujemy muszą mieć swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości, trzeba skupić się na teraźniejszości, potrzebach i problemach naszego własnego środowiska, rozwiązywaniu istniejących problemów zamiast

stwarzać nowe, sztuczne, z którymi możemy nigdy nie spotkać się na swojej drodze.

będący jednocześnie systemem wspierania samorozwoju zuchów, harcerzy i instruktorów przez:

- **Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie** - stanowiących system wartości, opisujących ideał, złożenie przyrzeczenia harcerskiego stanowi początek drogi młodego człowieka do osiągnięcia tego ideału. Wskazówki zawarte w Prawie i Przyrzeczeniu mają pomóc w dokonywaniu właściwych wyborów, tak aby żyć zgodnie z zasadami harcerskiego wychowania.
- **uczenie w działaniu** – wychowanie w harcerstwie odbywa się w sposób czynny, poprzez uczestnictwo w różnych sytuacjach, wydarzeniach, przedsięwzięciach. Sprawia to, że działania harcerskie są atrakcyjne a nauka poprzez własne doświadczenia jest zdecydowanie lepiej zapamiętywana, pozwala nie tylko na zdobycie wiedzy ale również kształtowanie postaw i umiejętności.



W planowaniu pracy harcerskiej należy zwrócić szczególną uwagę na dopasowanie formy pracy do treści, jakie chcemy przekazać i celów jakie chcemy osiągnąć.



- **uczestnictwo w małych grupach** – praca harcerska powinna odbywać się w grupach rówieśniczych, stanowiących naturalne środowisko dzieci i młodzieży. Mała grupa pozwala na indywidualność, zwrócenie uwagi na potrzeby, umiejętności czy zainteresowania każdego jej członka. Współdziałanie w takiej grupie pozwala na kształtowanie umiejętności takich jak odpowiedzialność za siebie i innych, solidarność, podejmowanie decyzji, współdziałanie, wzajemna komunikacja.
- **stale doskonalony i stymulujący program** - program działania powstaje samorzędnie w drużynach oraz w innych podstawowych jednostkach organizacyjnych ZHP (Statut ZHP), powinien być dostosowany do adresatów, odpowiadać ich zainteresowaniom, możliwościom i umiejętnościom, stawiać im wyzwania, zachęcać do samorozwoju.

Uczestnicy kursu drużynowych zostali poproszeni o przeprowadzenie analizy funkcjonowania elementów metody harcerskiej w swoich jednostkach. Poniżej przedstawiam ich analizy i wnioski:

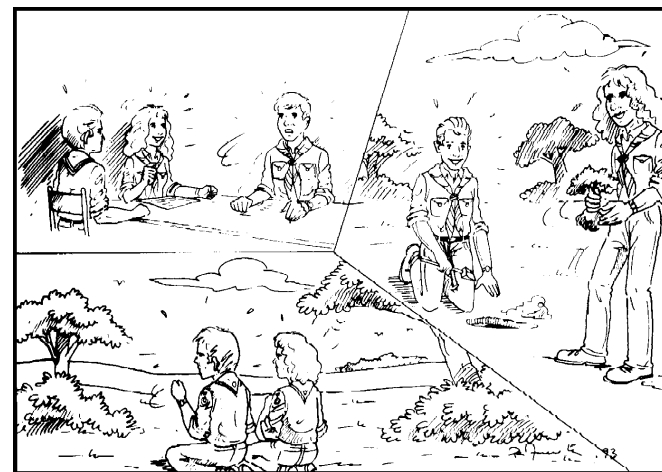
Jak powinno wyglądać funkcjonowanie elementów metody harcerskiej w drużynie?



Harcerze przestrzegają zasad zawartych w Prawie Harcerskim oraz określonych przez drużynę, dbają o tradycje swoich jednostek i je szanują. Ponadto są zdyscyplinowani oraz chętnie i z zaangażowaniem uczestniczą we wszystkich działaniach zastępu i drużyny. Każdy czuje się

odpowiedzialny za swoją jednostkę, wywiązuje się ze swoich obowiązków (w tym z płacenia składek). Harcerze znają cele postawione im przy konkretnych działaniach i wyznaczają sobie własne. Z własnej inicjatywy podejmują próby realizacji stopni i sprawności, które są rozpisywane indywidualnie. W gromadach i drużynach powinna panować dobra atmosfera. Podejmowane działania są dobrze zaplanowane i przygotowane (zwłaszcza obozy i biwaki). Każda grupa wiekowa uczestniczy w zajęciach przygotowanych dla niej i dostosowanych do jej

członków. Odbywają się zbiórki zastępów prowadzone przez zastępowego. Zastępy mają swoją indywidualność, ich członkowie stanowią zwartą grupę wyróżniającą się na tle innych członków drużyny. W formach pracy, w której uczestniczy cała jednostka również jest widoczny podział na małe grupy (zajęcia w grupach, patrolach, praca w zespołach, sportowe konkurencje zespołowe). Drużyny są widoczne w swoim środowisku lokalnym, aktywnie uczestniczą w życiu hufca, chorągwi, ZHP.

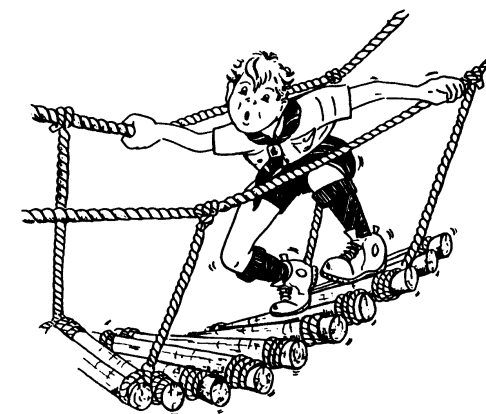


Jak jest?

W tym przypadku uczestnicy zajęć skupili się raczej na podaniu problemów, które mają prowadząc lub pomagając w prowadzeniu swoich jednostek albo które zauważyli u swoich przełożonych. Kursanci zwrócili uwagę na:

- często niewłaściwy wizerunek ZHP w środowisku zewnętrznym (używający przestarzałych form i metod, zajmujący się „bieganiem po lesie w krótkich spodenkach”);
- w niektórych przypadkach małą widoczność jednostek w swoich środowiskach działania;
- zamykanie się w swoim środowisku (zwłaszcza harcerzy starszych i wędrowników);
- niewielka współpraca z jednostkami z poza swojego środowiska;
- słaba dostępność informacji o wydarzeniach („wiedzą tylko drużynowi”, słaba promocja imprez odbywających się poza hufcem);
- schematyczność imprez (co roku to samo), zbyt mało nowych propozycji;
- w niektórych przypadkach małe zaangażowanie w życie hufca (nieuczestniczenie w imprezach hufcowych);

- brak pracy systemem małych grup (w większości przypadków brak zbiórek zastępów, zastępy pełnią tylko funkcje grup podczas zajęć drużyny, zaznaczono jednak, że zastępy bardzo dobrze funkcjonują podczas obozów);
- niedostosowywanie zajęć do poszczególnych grup wiekowych (bardzo duża rozpiętość wiekowa uczestników zbiórek a tym samym niemożliwość dostosowania zbiórki dla wszystkich);
- problemy z indywidualnym podejściem do każdego zucha czy harcerza;
- zbyt małe przywiązanie do tradycji i zwracanie uwagi na przestrzeganie określonego systemu wartości;
- problemy z dyscypliną;
- problemy z terminowością, załatwianie spraw „na ostatnią chwilę”;
- brak odpowiedzialności;
- brak chęci i motywacji do działania;
- problemy ze zbieraniem składek.



Na koniec rady i propozycje kursantów co można zrobić, żeby było lepiej:

- drużynowy stara się stanowić pozytywny przykład dla harcerzy – swoją postawą i zaangażowaniem zachęć innych do działania;
- dokumentację drużyny prowadzić rzetelnie i na bieżąco, w szczególności dokumentację elektroniczną związaną z ewidencją członków drużyny;
- bieżąco analizować pracę jednostki i potrzeby jej członków, wyciągać wnioski, wprowadzać pomysły na poprawę sytuacji;
- starannie planować swoje działania i informować członków drużyny o nich;
- każdemu przekazać zakres jego obowiązków, chwalić za dobre wywiązanie się z nich, wyciągać konsekwencje w wymagających tego przypadkach;
- poświęcić przez drużynowego i zastępowego chociaż chwilę czasu na indywidualne rozmowy z każdym harcerzem;
- szkolić zastępowych (nie tylko poprzez kursu zastępowych ale także poprzez warsztaty, organizować zawody, konkursy dla zastępowych i zastępów);
- stosować system współzawodnictwa;
- być terminowym, nie zostawiać rzeczy do zrobienia na ostatni moment;

- przekazywać informacje o różnego rodzaju wydarzeniach, zamieszczać je np. na stronie drużyny;
- promować się w swoim środowisku działania (np. poprzez udział w przedsięwzięciach organizowanych przez szkołę, festynach, organizację własnych przedsięwzięć na rzecz środowiska lokalnego);
- być konsekwentnym.

